

ptal se Jan Halm

Zoonózy v naší přírodě

Přímé nebezpečí nakažení člověka chorobou od zvěře u nás příliš nehrozí, jistá rizika však na lovce číhají. Mluvili jsme o nich s vedoucím Oddělení zoonóz Státního zdravotního ústavu Petrem Kodým

[?] Jsou lovci a případně i další lidé vyrážející do české přírody ohroženi zoonózami?

Ano. Ohrožení lovců je dvojitýho typu: jako každý, kdo často vstupuje do přírodních biotopů, se může dostat do ohniska zoonotické infekce a je u něj vyšší riziko nákazy. Druhé ohrožení spočívá v bezprostředním kontaktu s potenciálně infikovanou zvěří, kterou člověk uloví, stahuje, porcuje, konzumuje... Na druhou stranu je nutno poznamenat, že riziko v podmínkách České republiky zpravidla není fatální a málokdy vede až k vážnému poškození zdraví či ohrožení života.

[?] Která zvířata jsou z tohoto pohledu nebezpečná? Máme se bát savců, ptáků, plazů, hmyzu? Nebo všech? Přímo bát se nějakých zvířat nemusíme, je však dobré si jisté riziko uvědomovat a podle toho se chovat. Hmyz může být nebezpečný pro své bodnutí nebo coby přenašeč infekcí. Přenos infekcí ze zvířat, která si podobně jako my udržují stálou tělní teplotu (ptáci a savci), je pravděpodobnější než přenos z plazů či obojživelníků,

i když existuje (u nás velmi vzácná) např. i možnost přenosu tasemnic na člověka z ryb.

[?] Jaké jsou u nás možnosti přenosu zoonóz?

Hlavní možnosti přenosu zoonózy jsou v podstatě tři – přímým kontaktem – např. inhalace aerosolu ze srsti zvířete, při zpracování či při pozření nedostatečně tepelně upravených tkání. Pak z prostředí kontaminovaného např. močí či trusem rezervoárových hostitelů, tedy zvířat, nejčastěji ptáků a savců, v jejichž populaci se infekce udržuje. A poslední je přenos tzv. vektory – přenašeči. To jsou třeba komáři, klíšťata, blechy nebo vši, kteří se nasají na infikovaném rezervoárovém hostiteli a potom na vnímavém člověku.

NEJNEBEZPEČNĚJŠÍ JSOU VZÁCNÉ

[?] Které nemoci jsou nejčastější a které naopak nejproblematictější?

Nejčastější jsou u nás některé infekce přenášené klíšťaty, tedy lymeská borelióza, klíšťová encefalitida,

dále toxoplazmóza, leptospiróza, larvální toxokaróza, zvláštní kapitolou jsou některé salmonelózy. Mezi nejnebezpečnější patří naštěstí v Česku u člověka vzácné infekce některými parazity – helminty, jako jsou svalovci, echinokokové a podobně.

| ? | Může v našem prostředí přenos zoonózy ohrozit člověka na životě?

Nejnebezpečnější zoonózou je vzteklina. U nás je naštěstí díky vakcinaci lišek eradikována, ale v některých převážně asijských zemích má na svědomí desetitisíce mrtvých ročně. Vysokou smrtnost mívala i onemocnění liščí tasemnicí měchožilem bublinatým (Echi-

jako na velikosti infekční dávky a virulenci konkrétního kmene patogenu.

| ? | Je možné se proti zoonózám nějak chránit?

Nejlepší ochranou proti infekcím je dodržování určitých jednoduchých zásad: pokud možno se nenechat od jakéhokoliv živočicha zbytečně zranit či pokousat, udržovat určitý odstup a při kontaktu a případně při zpracování a konzumaci úlovků dodržovat hygienická pravidla a veterinární předpisy. Proti klíšťatům a bodavému hmyzu používat repelenty, po návratu domů zkontrolovat, jestli nemáme na sobě klíště – přísáté či lezoucí – a pokud ho zjistíme, co nejrychleji parazita zlikvidovat.

Vzteklina má v některých převážně asijských zemích na svědomí desetitisíce mrtvých ročně

nococcus multilocularis) a svalovci (rod Trichinella). Zdokonalení léčby naštěstí vyhlídky pacientů s těmito helmintózami výrazně zlepšilo, navíc se jedná spíše o ojedinělé případy. Úmrtí bývají hlášena i na klíšťovou encefalitidu a na tularémii, důsledkem toxoplazmózy získané v průběhu těhotenství může být narození postiženého dítěte nebo i potrat... Ale platí, že zatímco i smrtelně nebezpečná infekce může u některých jedinců proběhnout bezpříznakově, „banální“ choroba může za určitých okolností mít velice vážný, až smrtelný průběh – záleží na vnímavosti a citlivosti, stavu imunity i momentální kondici infikované osoby, stejně

RNDr. Petr Kodym, CSc. (*1961)

Vystudoval na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy v Praze, se specializací na parazitologii. Je vedoucím Oddělení zoonóz s přirozenou ohniskovostí a Národní referenční laboratoře pro toxoplazmózu, Centrum epidemiologie a mikrobiologie, Státní zdravotní ústav, Praha. Zabývá se diagnostikou, epidemiologií a imunologií parazitárních a vektory přenosných onemocnění. Externě přednáší na Přírodovědecké fakultě UK – cyklus jeho přednášek se jmenuje „Epidemiologie parazitárních nákaz“.

Polárníci, kteří konzumovali nedostatečně tepelně upravené maso ledních medvědů, trpěli smrtelnými invazemi svalovců

Přenašečem chorob může být například veš

!?! Jakou formu prevence může lovec zvolit?

Prevence formou očkování se doporučuje proti klíšťové encefalitidě, existuje i vakcína proti tularémii, pro případ cesty do ciziny se lze nechat očkovat i proti vzteklině.

NA CO NEZAPOMENOUT

!?! Je dobré si na lov vybavit lékárníčku nějak specificky v souvislosti se zoonózami?

Vybavení lékárníčky by v kontextu zoonóz mělo být víceméně standardní, samozřejmostí jsou dezinfekce, náplasti a obvazy, případně i soupravy, nebo alespoň pinzeta na vytahování klíšťat.

Nepřeberné množství druhů

Zoonózy jsou onemocnění přirozeně přenosná ze zvířat na člověka. Jejich původců je velké množství a jsou rozmanitého druhu. Třídění zoonóz je obtížné, jelikož při různých způsobech rozdělení se vždy najdou onemocnění, která se nedají jednoznačně zařadit.

▲ Mezi nejnebezpečnější patří vzácné infekce některými parazity – helminty, jako jsou svalovci či echinokokové

!?! Představují u nás invazivní druhy riziko? Zanesly k nám nějaké závažné choroby?

Prozatím nebylo zaznamenáno, že by se invazivní druhy savců projevíly jako nějaké „nadstandardní“ rezervoároví hostitelé zoonóz, v přenosu zřejmě představují víceméně stejné riziko jako autochtonní druhy. Ale určité změny v důsledku změn klimatu a globalizace, např. převoz vektorů silniční dopravou, se přece jen objevily. Například na jižní Moravě a v jižních Čechách byl v komárech rodu *Culex* detekován virus západonilské horečky (West Nile Virus – rezervoárem jsou ptáci), byly hlášeny i autochtonní případy lidských onemocnění. Nakažená klíšťata lze dnes navíc nalézt ve vyšších nadmořských výškách než v minulosti.

!?! Mohou pro změnu něco chytit zvířata od člověka?

Ano, existují tzv. „reverzní zoonózy“. V procesu objevování se nových lidských onemocnění je to docela rizikový faktor, kdy patogen, původně striktně vázaný na svého zvířecího hostitele, specifická svá vazby rozvolní a při přeskokování z hostitele na hostitele může měnit své vlastnosti. Pro zvířata může zavlečení infekcí, se kterými dosud nepřicházela do styku, a tudíž na ně nejsou imunní, znamenat veliké riziko.

A JAK JE TO SE ZOONÓZAMI VE SVĚTĚ?

Zoonózy se vyskytují po celém světě, a to nejen v zemích tropických a subtropických, ale i v zemích polárních. Polárníci, kteří konzumovali nedostatečně tepelně upravené maso ledních medvědů, trpěli například potenciálně smrtelnými invazemi svalovců. ♦